

РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕННЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада Державного біотехнологічного університету Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження здобувачці Дегтярьовій Зінаїді Олексіївні наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки і продовольство» за спеціальністю 201 «Агрономія» на підставі публічного захисту дисертації на тему «Агроекологічна оцінка вирощування соняшнику у короткоротаційних сівозмінах Лівобережного Лісостепу України» від 15 грудня 2023 року.

Дегтярьова Зінаїда Олексіївна, народилася 23 березня 1996 року у с. Драгоманове, Генічеського району, Херсонської області, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2018 році Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, отримала диплом магістра з відзнакою за спеціальністю «Агрономія» і здобула кваліфікацію дослідник з агрохімії та ґрунтознавства.

З 2019 по 2023 рр. навчалася в аспірантурі Державного біотехнологічного університету за спеціальністю 201 «Агрономія» галузі знань 20 «Аграрні науки і продовольство».

З 2019 по 2020 рр. працювала на посаді лаборанта кафедри рослинництва. З 2020 р. по теперішній час працює на посаді асистента кафедри землеробства та гербології ім. О. М. Можейка Державного біотехнологічного університету.

Заміжня, дітей немає.

Здобувачка має 23 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 статті включені до наукометричних баз Scopus та Web of Science, 2 статті у наукових фахових виданнях України та 18 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science

1. Kudria N., Kudria S., **Dehtiarova Z.** Influence of precursors on biometric indicators and yield of winter wheat in different agrobiocenoses. *Scientific Papers. Series A. Agronomy*. Vol. LXIV, No. 1, 2021. pp. 430–437. **Web of Science** (особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні статті, участь у формулюванні висновків, підготовка статті).

2. **Dehtiarova Z.**, Kudria S., Kudria N., Khasianov D. Influence of sunflower saturation on productivity of short-term crop rotations. *Scientific Papers. Series A. Agronomy*, Vol. LXV, № 1, 2022. С. 274–282. **Web of Science** (особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні статті, участь у формулюванні висновків, підготовка статті).

3. **Dehtiarova Z.** The effect of short-term crop rotation with different proportions of sunflower on cellulolytic activity of the soil. *Soil Science Annual*, Vol. 73(4), 2022 <https://doi.org/10.37501/soilsa/156097>. **Scopus** (особистий

внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні статті, участь у формулюванні висновків, підготовка статті).

Статті у фахових виданнях України

4. **Dehtiarova Z.** Nutrient regime of the soil depending on the share of sunflower in short-rotational crop. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2023. Vol. 27. № 2. Pp. 87–95. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/2.2023.87> (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні статті, участь у формулюванні висновків, підготовка статті*).

5. **Dehtiarova Z. O.** Influence of short-term crop rotations with different proportions of sunflower on soil water regime. *Land Reclamation and Water Management*. 2023. № 1. Pp. 94–101. <https://doi.org/10.31073/mivg202301-349>. <http://mivg.iwpim.com.ua/index.php/mivg/article/view/349> (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні статті, участь у формулюванні висновків, підготовка статті*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Дегтярєва З. О.** Вплив насичення сівозмін соняшником на окремі агрофізичні показники родючості ґрунту: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених та спеціалістів «ґрунти України, їх стан та збалансоване використання». ННЦ «ІГА ім. О. Н. Соколовського». 27 травня 2020 р. Харків. 2020. С. 25.

7. Кудря С. І., **Дегтярєва З. О.**, Кудря Н. А. Запаси доступної вологи в чорноземі типовому за різного насичення короткоротаційних сівозмін соняшником: матеріали XXI Міжнародної наукової конференції «Сучасні проблеми землеробської механіки» присвяченої 90-річчю Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка та 120-й річниці з дня народження академіка Петра Мефодійовича Василенка, м. Харків, 17–18 жовтня 2020 р. С. 132–133 (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування*).

8. Кудря С. І., **Дегтярєва З. О.**, Кудря Н. А. Продуктивність сівозмін короткої ротації з різним бобовим компонентом у системі органічного землеробства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції факультету захисту рослин ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, присвяченої 130-річчю з дня народження академіка ВАСГНІЛ, члена-кореспондента НАНУ, доктора біологічних наук, професора, фундатора та першого декана факультету Т. Д. Страхова, м. Харків, 29–30 жовтня 2020 р. Харків: Планета-прінт. С. 69–72 (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування*).

9. Кудря С. І., **Дегтярєва З. О.**, Кудря Н. А. Целюлозолітична активність ґрунту за різного насичення короткоротаційної сівозміни соняшником. *Сучасний стан науки в сільському господарстві та природокористуванні: теорія і практика*: матеріали II Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, 20 лист. 2020 р.) Тернопіль. 2020. С. 94–96 (*особистий внесок –*

співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування).

10. Кудря Н. А., **Дегтярьова З. О.**, Кудря С. І. Структурно-агрегатний стан ґрунту залежно від насиченості короткоротаційної сівозміни соняшником: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва», м. Харків, 26–27 листопада 2020 р. Харків: ХНАУ, 2020. С. 13–18 (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування).*

11. **Дегтярьова З. О.** Агрофізичні показники родючості ґрунту залежно від насичення короткоротаційних сівозмін соняшником. Матеріали Підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу і здобувачів наукових ступенів: у 2-х ч. (м. Харків, 18–19 травня 2021 р.) Харків: ХНАУ, 2021. Ч. I. С. 96–98.

12. Kudria N., Kudria S., **Dehtiarova Z.** Influence of precursors on biometric indicators and yield of winter wheat in different agrobiocenoses. Agriculture for Life, Life for Agriculture: The International Conference (June 3–5, 2021, Bucharest) (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування).*

13. **Дегтярьова З. О.** Запаси доступної вологи у ґрунту перед сівбою соняшника. Теоретичні та практичні аспекти сучасних систем землеробства: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 150-річчю заснування кафедри землеробства ім. О. М. Можейка (м. Харків, 25 червня 2021 р.). Харків: Друкарня Мадрид, 2021. С. 43–45.

14. **Дегтярьова З. О.** Щільність складення ґрунту залежно від насичення короткоротаційних сівозмін соняшником. Тенденції та виклики сучасної аграрної науки: теорія і практика: матеріали III Міжнар. наук. інтернет-конф. (20–22 жовт. 2021 р.). Київ, 2021. С. 86–88.

15. **Дегтярьова З. О.** Целюлозолітична активність чорнозему типового за різного насичення короткоротаційних сівозмін соняшником. Біологічні процеси оптимізації продукційного процесу культурних рослин: матеріали Всеукр. наук.-практич. онлайн конф., присвяч. 60-річчю ІСМАВ НААН (26–27 жовт. 2021 р., м. Чернігів). Чернігів, 2021. С. 62–64.

16. **Дегтярьова З. О.** Вміст водорозчинних солей у чорноземі типовому під час вирощування соняшнику: матеріали Підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу і здобувачів вищої освіти. (м. Харків, 18–19 січня 2022 р.). Харків: ДБТУ, 2022. С. 55–58.

17. **Дегтярьова З. О.** Вплив соняшнику на вміст NPK у ґрунті. Інноваційні технології у рослинництві: проблеми та їх вирішення: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня заснування агрономічного факультету (2–3 червня 2022 р.). Житомир: Поліський нац. університет. 2022. С. 321–323.

18. **Dehtiarova Z., Kudria S., Kudria N., Khasianov D.** Influence of sunflower saturation on productivity of short-term crop rotations. *Agriculture for Life, Life for Agriculture: Book of Abstracts, International Conference, Section 1: Agronomy.* Bucharest, Romania, 2022. Pp. 85 (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування*).

19. **Дегтярьова З. О.** Вплив насичення короткоротаційних сівозмін соняшником на целюлозолітичну активність ґрунту. Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс]: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., присв. ювілейним річницям проф. О. М. Можейка, В. В. Милого, Ю. В. Будьонного, І. І. Назаренка, 29–30 листопада 2022 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Електрон. дані. Харків, 2022. С. 107–110.

20. **Дегтярьова З. О.** Вплив насичення короткоротаційних сівозмін соняшником на водний режим ґрунту. Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів, молодих учених та спеціалістів присвяченої Всесвітньому Дню Ґрунту. 2022, № 2. С. 21–23.

21. **Дегтярьова З. О.** Вплив частки соняшнику на целюлозолітичну активність чорнозему типового. Ґрунти, сталий розвиток та українське ґрунтознавство: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 120-річчю від Дня Народження Григорія Андрущенка (24–26 квітня 2023). Львів-Дубляни: ЛНУП. С. 104–107.

22. **Dehtiarova Z., Kudria S., Dehtiarov Yu., Kudria N.** Influence of saturation of short-term crop rotations with sunflower on some agrophysical parameters of typical chernozem. *Agriculture for Life, Life for Agriculture: Book of Abstracts. International Conference, Section 1: Agronomy.* Bucharest, Romania, 2023. Pp. 81 (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування*).

23. **Дегтярьов Ю. В., Дегтярьова З. О.** Накопичення вологи в чорноземі типовому за умови ґрунтозахисної системи землеробства. *Ґрунтово-агрохімічні дослідження як імператив для розвитку аграрного виробництва та розбудови України: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (24 травня 2023 р.).* Харків: ННЦ «ІГА імені О. Н. Соколовського», 2023. С. 39–42. Режим доступу: <http://www.issar.com.ua/uk/vydannya> (*особистий внесок – співавтор ідеї, літературний аналіз, участь у написанні тез, участь у формулюванні висновків, підготовка матеріалів до опублікування*).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

ПОЛЯКОВ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ – доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу агротехнологій та впровадження Інституту олійних культур НААН України, зауваження викладенні у відгуку опонента:

1. У змісті та за текстом роботи у розділі 3 порушено нумерацію підрозділів. Так за підрозділом 3.2 іде 3.4.

2. У вступі дисертації в підрозділі «Публікації» зазначено, що результати досліджень опубліковано дисертанткою у 22 наукових працях. Проте, у списку опублікованих праць як в «Анотації», так і у «Додатках» приведено 23 наукові публікації здобувачки.

3. У змісті дисертаційної роботи відсутній розділ «Додатки», хоча він присутній і займає 30 сторінок (з 161 по 191 стор.).

4. На сторінці 31 авторкою наведено ствердження про «щорічне підвищення температури на 1,45 °С.....», що впливає «на строки сівби, ріст і розвиток озимих культур», яке викликає сумніви, тому що при такій тенденції температура за 10 років має піднятися практично на 15 °С.

5. Згідно зі структурою варіантів досліджень, які наведені в розділі 2 «Умови та методика проведення досліджень» на сторінці 60 вказано що контролем було поле чистого пару. Виникає питання – це поле було розташоване в певній сівозміні? Або це беззмінний чистий пар?

6. В таблиці 3.1 наведено запаси доступної вологи у ґрунті перед сівбою та в кінці вегетації соняшнику. Цей показник має тенденцію до зниження за всіма варіантами досліджень. Проте потребує пояснення дисертантки чому відбувалось зниження запасів доступної вологі у контролі (парове поле) з 1604 м³/га до 1015 м³/га.

7. На рисунку 3.7 наведено співвідношення нагромадження поверхневих та корневих рослинних решток соняшнику. А на сторінці 61 у розділі 2 «Умови та методика проведення досліджень» вказано, що «кількість рослинних решток визначали розрахунковим методом». Пояснить, будь ласка, що це за методика?

8. В таблиці 4.1 де представлено урожайність соняшнику в різні роки досліджень у 2020 та 2021 роках, наведено високі показники НР₀₉₅ від чого показники урожайності не мають суттєвої відмінності по варіантах. Можливо це технічна помилка?

9. В додатку Б, В, Г де наведені досліджувані показники ґрунту по роках досліджень не вказано в який період вегетації культури проводилось визначення цих властивостей.

10. При вивченні такої економічно важливої олійної культури як соняшник дуже показовим є наведення показнику «вихід олії з гектару». На мій погляд, дисертація виграла би як щоб даний показник було б розглянуто.

11. У тексті зустрічаються технічні помилки помічені на сторінках 18, 104, 182 тощо.

ЛІТВІНОВ ДМИТРО ВІКТОРОВИЧ – доктор сільськогосподарських наук, професор, професор кафедри землеробства та гербології Національного університету біоресурсів і природокористування України, зауваження викладенні у відгуку опонента:

1. У розділі 1 «Огляд літератури» автором проведений широкий аналіз літературних джерел з питання агроекологічних аспектів вирощування

соняшнику. Потребують ширшого висвітлення в огляді літератури питання впливу насичення сівозміни соняшником на фітосанітарний стан ґрунту та посівів.

2. У розділі 2 «Умови та методика проведення досліджень», підрозділ 2.3. аналізуючи погодні умови у роки проведення досліджень, бажано було б розрахувати коефіцієнт істотності відхилень погодних умов від багаторічної норми, тобто критерії їх типовості.

3. У підрозділі 2.4. було б доречним подати повну схему стаціонарного польового досліду з вивчення насичення сівозмін соняшником у контексті системи удобрення та обробітку ґрунту. Незрозумілим є питання вибору контрольного варіанту – чорного пару.

4. У розділі 3, підрозділ 3.1. в таблиці 3.2 статистичну обробку даних, для виявлення істотності впливу насичення сівозмін соняшником на запаси вологи бажано навести по досліджуваних горизонтах.

У таблиці 3.2. відсутня інформація стосовно шару досліджуваного ґрунту, а також має місце невідповідність показників запасу ґрунтової вологи виходячи з представлених даних у таблиці 3.1. Аналізуючи витрати продуктивної вологи на формування врожайності рослинами соняшнику (таблиця 3.2.), урожайні дані потрібно наводити в перерахунку на абсолютно суху речовину, тоді як автор подає цю інформацію на стандартну вологість.

5. У підрозділі 3.2. аналізуючи зміну щільності складення ґрунту, бажано було б навести ці зміни в динаміці від сівби до збирання. Необхідно пояснити саме який чинник мав визначальне значення на зміну щільності складення, насичення соняшником сівозміни, чи технологія обробітку ґрунту. Незрозуміло, враховувався середній показник у посівах соняшнику за 40 і 60 % насичення сівозміни, чи такий розрахунок проводився під окремим полем.

6. На рис. 3.3. наведено показник коефіцієнту структурності чорнозему типового залежно від насичення сівозмін соняшником, проте враховуючи уміст макроагрегатів наведених у таблиці 3.4., незрозуміло, чому коефіцієнт структурності варіював в діапазоні від 1,2 до 0,9 одиниць.

7. У підрозділі 3.4. результати дослідження зміни рН чорнозему типового залежно від насиченості сівозмін соняшником, бажано навести перед представленими автором результатами зміни агрохімічних показників ґрунту.

Результати досліджень свідчать про підлучення ґрунтового розчину у сівозміні з 60 % насиченням соняшником. Це питання потребує подальших досліджень і пояснень.

8. Аналізуючи поживний режим ґрунту, автор зазначає, що кількість рослинних решток у варіанті з насиченням сівозміни соняшником на 60 % була найвищою, що і мало визначальний вплив на зміну агрохімічних показників, хоча цей варіант не мав переваги за надходженням рослинних решток порівняно з іншими.

9. У підрозділі 3.5. винос елементів живлення з ґрунту рослинами соняшнику залежно від насиченості ним сівозмін незрозуміло, чим зумовлено

зменшення майже у 2 рази умісту азоту, фосфору і калію у кошиках соняшнику за 60 % насичення ним сівозміни. Доповнення поданого матеріалу балансовими розрахунками елементів живлення значно підсилило роботу.

10. У підрозділі 3.7. результати досліджень целюлозолітичної активності чорнозему типового залежно від насиченості сівозмін соняшником, доцільно було б доповнити аналізом мікробного ценозу (його структури), які посилили б дану наукову роботу.

Доповнення поданого у розділі 3 матеріалу розрахунками у розрізі сівозмін було б вкрай доречним, воно б значно підсилило роботу і відповідало б сучасним світовим тенденціям, а тому є побажання здобувачці щодо розширення її наукової тематики у подальшій дослідницькій роботі.

РОЖКОВ АРТУР ОЛЕКСАНДРОВИЧ – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри рослинництва Державного біотехнологічного університету, зауваження викладенні у рецензії рецензента:

1. У роботі присутні невдалі висловлювання: *незадовільні запаси вологи, кращий врожай, глибина ґрунту* й ін.

2. У другому розділі доцільно навести не лише схему, а й схематичний план досліджу оскільки не зовсім зрозуміло алгоритм розміщення варіантів.

3. Не зовсім зрозуміло, що саме приймалося за контроль? Це був чистий пар з року в рік, чи пар після певного попередника. Через це в подальшому виникає багато питань.

4. Поясніть чому норма висіву насіння в досліді становила 68 тис. шт./га, адже рекомендована густина рослин на момент збирання цього гібриду в нашому?

5. Деякі абзаци слід розділити, оскільки в них йдеться про різні моменти.

6. Існує чимало даних згідно з якими зі збільшенням глибини активності мікробіоти ґрунту знижується і в шарі нижче 15 см розкладання рослинних решток триває роками. У Вас найбільша активність мікроорганізмів відмічалася в шарі ґрунту 20–30 см. З чим це пов'язано?

7. У висновках до розділу Ви порівнюєте варіанти насичення сівозміни соняшником лише між собою, однак у Вас був ще контроль тож варто співставляли отримані дані також і порівняно з контролем.

8. У роботі бажано б більше уваги приділяти аналізу показників і менше переліку матеріалів (констатації фактів).

9. Крім урожайності насіння соняшнику бажано було б навести хоча б найважливіші структурні елементи врожаю, щоб було видно на що саме впливає фактор насичення в сівозміні, і за рахунок яких саме складових зменшується чи знижується врожайність. Це б значно прикрасило роботу.

10. З чим пов'язані різні витрати на вирощування соняшнику?

БРАГІН ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри генетики, селекції та

насінництва Державного біотехнологічного університету, зауваження викладенні у рецензії рецензента:

1. Варто відредагувати нумерацію таблиць по основних розділах, особливо при посиланні за текстом.
2. Сторінка 30, останній абзац – помилка джерела посилання [293], не знайдено.
3. Розділ 5. Економічна та енергетична ефективність короткоротаційних сівозмін з різним насиченням соняшнику. Як ви визначали вартість продукції і яку брали вартість насіння соняшнику за 1 тону/1га.

ШЕВЧЕНКО МИКОЛА ВІКТОРОВИЧ - доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри землеробства та гербології ім. О. М. Можейка Державного біотехнологічного університету, зауважень немає.

Результати відкритого голосування:

- «За» – 5 членів ради,
- «Проти» – 0 членів ради,
- «Утрималось» – 0 членів ради.

На підставі результатів голосування спеціалізована вчена рада ДФ 201.11.2023 присуджує Дегтярьовій Зінаїді Олексіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки і продовольство» за спеціальністю 201 «Агрономія» на підставі прилюдного захисту дисертації «Агроекологічна оцінка вирощування соняшнику у короткоротаційних сівозмінах Лівобережного Лісостепу України», що відбулася 15 грудня 2023 року.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради
доктор сільськогосподарських наук
професор

Микола ШЕВЧЕНКО